

Les Bibliothèques Virtuelles Humanistes

Extrait de la convention établie avec les établissements partenaires :

- ces établissements autorisent la numérisation des ouvrages dont ils sont dépositaires (fonds d'Etat ou autres) sous réserve du respect des conditions de conservation et de manipulation des documents anciens ou fragiles. Ils en conservent la propriété et le copyright, et les images résultant de la numérisation seront dûment référencées.
- le travail effectué par les laboratoires étant considéré comme une « oeuvre » (numérisation, traitement des images, description des ouvrages, constitution de la base de données, gestion technique et administrative du serveur), il relève aussi du droit de la propriété intellectuelle et toute utilisation ou reproduction est soumise à autorisation.
- toute utilisation commerciale restera soumise à autorisation particulière demandée par l'éditeur aux établissements détenteurs des droits (que ce soit pour un ouvrage édité sur papier ou une autre base de données).
- les bases de données sont déposées auprès des services juridiques compétents.

Copyright - © Bibliothèques Virtuelles Humanistes

*Claudio Comiti
Imperatori 1541*

*Ανδρα μου ειναι
πορτογαλ*

DE VASCV
LIS LIBEL

S LVS, *Comiti*

Adulescentulorum causa ex Bayfio decer-
ptus: addita uulgarī Latinarum uocum
interpretatione.

VIRTUTE DVCE,

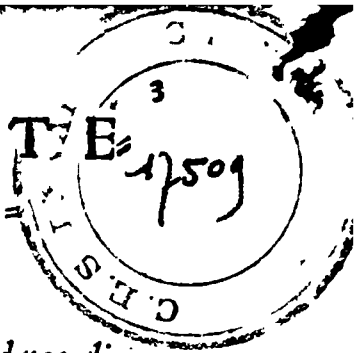

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1539.

CAROLVS STE-
PHANVS LECTORIS.

VESTI sunt his diebus apud nos aliquot pueri bonarum literarum desyderio, quantum ipsi iudicare potuimus, ualde affecti, se non omnia intelligere quae in libello Bayfij de uasculis continerentur: uehementerq; cupere, ut quemadmodum ille uir doctus, eruditioribus & bene literatis operam dederat: eadem quoq; ratione efficeret, ut iuniores tyrunculi saltem aliquid utilitatis & emolumentum ex eius uigilijs perciperent ac sentirent. Quod cum ille audisset, ut est certe incredibili humanitate praeditus, et publicae utilitatis amantiss. facile passus est suum libellum in breuem quandam summulam contrahi: quemadmodum in Re uestiaria non multis antè diebus factum fuerat in gratiam adolescentulorum. Neque enim (ut intelligas Lector) eo est uir ingenio, qui sibi tantum tribuat, ut doctos solum & eruditos amet, puerorum ingenijs non faucat: cuiusmodi fortassis erunt nonnulli, qui suam eruditionem tanquam arcanum quiddam & diuinum uideri cupiunt, neque uulgo palam esse: ne forte grauitatis & autoritatis suae iacturam faciant: quasi uerò sibi tantum & doctis nati essent. Illud scimus, tantum laudis foenus non parere scriptum aliquod insigne apud rudes & tyrunculos, quantum apud eruditiores & magis literatos adferre soleat. Praeterea non

4
modicam iacturam docti alicuius nomen facere, si quando
scriptum suum temere a quoquam inuertatur, atq; im=
mutetur: quinetiam corrumpatur potius, dum ille puero=
rum studijs bene consultum putat. Hoc certe neminem la=
tere puto: & sunt mea quidem sententia, plus quàm pla=
giariorum pœna digni, qui huiuscemodi furtis delectan=
tur, & sibi nomen ac laborem alienum attribuunt: nisi id
quidem ab autore prius impetrarint, atq; eius animum
ad puerorum studium inclinarint: quemadmodum sanè
de hoc libello, ut de priore quoque, diligenter à nobis
factum est. Non enim uir grauis, & Senatorijs negotijs
prepeditus, qualis est noster Baysius, animum suum al=
tiora subinde cogitantem, ad hæc puerilia tam facile de=
mittere potuisset. Tantum hoc, incredibilem eius huma=
nitatem erga adolescentulos bonarum literarum desyde=
rio flagrantes, testatur: quòd eorum causa, non permittat
solum, sed etiam alteri negotium committat, ut li=
bellus suus puerorum ingenijs aperiatur,
& lucidior fiat: atq; in compendium
reductus, uulgaria uasculorum
nomina illis indicet. Quod
factum si quidem tibi
placebit lector,
est unde
Baysium semper lau=
des & ames.

S V M M A R E I

V A S C V L A R I A E
E X B A Y F I O.

De uasis significatione.

I N C I P I E M V S ab ipsa uasis signi-
ficatione: deinde uerò ad uasorum ap-
pellationes ex eorù differentijs ac gene-
ribus petitis, certo ordine progredie-
mur. Sed ne quid lectorem lateat, aut re-
moretur, admonendus est, ea tantum Baysij esse, quæ B li-
teram subsignatam habebunt: cetera ex uarijs autori-
bus quæ sita: ne quid in hac parte ab adolescentulis desy-
derari possit, quod ad uasculorum genera pertinere exi-
stimabunt.

Vas, unguaisseau, quod antiqui uasum dixere (quo
etiã nomine Cato & Plautus utuntur) id significat quod
uel liquorẽ, uel quidpiam aliud continet in usum nostrũ:
uel etiam quo liquorẽ aliquem haurimus, siue haurire si-
gnificet, puyser. ut, Haurire aquam ex puteo: siue quod
uulgo dicitur, humer, ou aualler: ut,

-ille impiger hausit Spumantem pateram.

Il en aualla une pleine tasse, sans soy faire prier. Ea
uerò ratione primum ab hominibus inuentũ & excogita-
tum uas fuisse puto, ne manus uasculorum officio semper
fungentes, identidem uarijs liquoribus inficerentur, dum
interdũ etiam impurissima quæq; manibus tractãda sunt.
præterea usus & utilitatis gratia: alioqui diuturnũ ignis

A 3 calo

calorem manus perferre cogentur, & in profundissimas lacunas demitti, siquidem uasorum usum semper praebere illis necesse esset.

Vasculum, ung uaisselet, ung petit uaisseau, uasis diminutiuum, quo non solum ad diminutionem significandam utimur: sed etiam ad ornatum. Graeci autem τὸν ἄρτηρον καὶ ἄρτηρα uocant, quae nos uasa & uascula dicimus.

Vasarium dicere possumus ex Cicerone, ung buffet, quod Itali appellant una credenza: nempe uasaria supellectilem & gazam, ac diuitias aureas & argenteas, quas principes nostri in uarijs uasorum calaturis collocare solent: ut nostro tempore tum demum opulentissimus habeatur princeps, cuius mensa innumeris uasorum diuitijs scatet. Budaeus exactissimi ingenij uir, & iudicij admodum expurgati, tertio libro de Ase, uasarium apud Ciceronem pro lege Manilia accipi contendit, pro ijs quae antiquitus publice dabantur magistratibus, ut sunt muli, equi, uasa, & reliqua quae magistratus instrumentum implerent. Quod probat ex alio eiusdem auctoris loco, pro lege Agraria. Intelligimus praeterea uasarij nomine pecuniam publice dari solitam magistratibus euntibus in prouincias, ex qua sibi necessaria compararent, quod Augusti tempore Senatusconsulto constitutum est. Vide Budaeum.

Vascularius, qui uascula argentea & aurea facit. Sunt enim inter aurifices, uascularij, calatores, inauratores, & bractearij, des orbateurs: id est, qui aurum malleis tufum, & ad quamuis leuitatem ductile rebus inaurandis inducunt. Budaeus.

Vasculorum autem & poculorum sculpendorum ars à
Graecis

Græcis toreutice dicta est, à uerbo *τορσσω*, quod est torno cōficio. Tornus autē fabrile instrumentū est, quod uulgus uocat, ung *tournoucr*. Itaq; toreutice sculpturam, uel, ut aliqui loquuntur, scalpturam complectitur. Vnde *toreumata*, huiusmodi opera dicuntur, aut *sculpta*, aut *calata* ex quacunque materia quæ in delicijs habeatur. quo uerbo Cicero, Sallustius, & reliqui utuntur. Martialis,
Solus Phydici toreuma cæli,
Solus Mentoreos habes labores.

Quòd autem *toreumata* torno fierent, & ex quacunque materia, id ostendere uidetur locus Vergilij *tertia ecloga*, -*pocula ponam*

Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis,
Lenta quibus torno facili superaddita uitis.

Cælum enim, ung *burin*, ferrum est sculptorium, instrumentum *cælatoris*. À quo *cælata* uasa dicuntur, in quibus arte sculptoria descripta erant insignia quedam opera, *uaisseaulx ouurez, entaillez, labourez dorfeurerie*. Plin. lib. xxxiiii. cap. vii. Duo pocula *Calanidis* manu *cælata* emulatus est, ut uix ulla differentia esset artis. De *Zenodoro* loquitur, scientia fingendi *calandiq;* nulli ueterum postposito. *Budæus* tertio de *Asse*, *Magnificam æstimatricem calaturæ* priscam ætatem fuisse oportet, quæ uasa *calata* in singulas libras senis *sestertijs* emeret: id est, centenis & quinquagenis aureis nostris. Mirum autem est in auro *cælando*, inclaruisse neminem: argento, multos: quæ in arte maxime laudatus est *Mentor*, de quo supra diximus: unde labores *Mentoreos* uocat *Martialis*. At uero argentum apud antiquos,

A 4 homi

hominum sermone celebratius fuit.

De uarijs uasorum ap= pellationibus.

Vasorum appellationes uariae: aliae quidem à materia sumuntur, ex qua conflata & confecta sunt, ut aurea, argentea, aerea, lignea, fictilia, uitrea, crystallina, murrhina: aliae uerò ab usu & utilitate quam praestant, ut à potu potoria: aliae autem ab ijs rebus, quas continere solent, nomina accipiunt, ut ab escis escaria, à uino uinaria: item & aquaria & uinaria: & ab unguentis, unguentaria: sic etiam à promulside, promulsidiaria: aliae insuper à forma, quam referre uidentur, ut à modij similitudine, modiolus: & à cymbae forma, uasa cymbia: aliae praeterea à quibusdam locis, in quibus praestantiora uasa fiunt, uel è quibus materia adfertur excellentior ad ea conficienda, ut à Delo & aere Deliaco, uasa Deliaca: à Corintho & aere Corinthio, uasa Corinthia: eadem quoque ratione Samia & Aretina. Quas omnes differentias unà cum ipsis uasorum nominibus suo ordine describemus. Ac primum ipsarum differentiarum genera exequi necesse est prius, quàm ad specierum diuisionem ac declarationem descendamus.

V A S A A U R E A.

Raram auri mentionem apud antiquos reperiri, & rariorem etiam quàm pro nostri temporis opulentia: quemadmodum in auro caelando inclaruisse paucos, aut neminem, contendit noster Budæus lib. I I I. de Assc. Itaq; uasis aureis rarò usos fuisse ipsos ueteres compertū est:

93

est: magis enim argēto delectabantur. Sed posteaquam, inquit Plinius lib. x x x i i i. cap. x i. Asia primum de- uicta, luxuria in Italiam immissa est, aurū magno in pre- tio haberi cœpit. Siquidem L. Scipio in triumpho trans- tulit uasorum aureorum pondo c. millia.

Vasorum autem aureorum usus apud antiquos præci- puus erat in conuiujs sumptus, & honoris ac luxus gra- tia. inde Cicero conuiuialia uasa appellat: Multaq; (in- quit) conuiuialia ex auro & argento uasa.

Poculum aureum, une coupe dor. Plinius scribit Phi- lippum regem poculo aureo puluino subdito dormire so- litum. Cic. in Verrem, Tum illa ex patellis & thuribus- lis, que uellerat, ita scitè in aureis poculis illigabat, ita aptè in scyphis aureis includebat, ut ea ad illam rem nata esse diceres. Que tu eusses dict, quilz eussent este faictz tous propres a cela.

Patera aurea, une tasse dor. Vergilius,
-ille impiger hausit

Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.

Hoc est, hausit plenam pateram auream uini. Il beut tant, que une grande tasse pouoit tenir.

Aureus guttus apud Liuium, Argenteo pollubro, & aureo gutto.

Aureis præterea uasis uentris onus excipiebant ditiores antiqui: quod de Heliogabalo refert Lampridius. Mart, in Bassum,

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro

Basse, bibis uitro. B. Cætera in uasorum speciebus dicemus.

A 5

Vasa

VASA CAELATA.

Vasa caelata, uaisseaulx entaillez, in quibus uascula-
riorum & calatorum artificio insculpebatur uaria
signa & simulachra Deorum. Plin. lib. x x x i i i. cap.
x i i. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemate.
Emblema autem, ut illud obiter tangamus, ætas nostra
non nouit: fit'que cum interraso, ut inquit Plinius,
ligno uel marmore, aliud quiddam uel aurum uel ar-
gentum uermiculato opere eleganter confertur, &
aptatur ad uariarum rerum effigies. Ita quoque orna-
bantur uasa emblematis, dictis ἀπὸ τῶ ἐμφοβλημάτων, quod ua-
sis adijcerentur, & reuellerentur, cum libitum erat. Hinc
est. quod Cicero Verrem criminatur, qui uasorū Halunti-
ni emblemata reuulserat, atq; ad cō pretiosissimam eorum
partem & toreumata absterserat impudentissimo latro-
ciniæ genere: Sicq; inquit Cicero, Haluntini excussis de-
litijs cum argento puro domum reuertuntur. Itaque em-
blema, insertum & insitum quid in æreo aut argenteo
uase significat, quod pro ornatu tēporario & exemptili
ponitur: uulgus paramentum uocat. Videto diligenter
Budeum & Bayfium.

Hydriæ præterea argēteæ luxus gratia fieri solebant.
Cic. i i i i. Verrinarum, Dicebant scyphorum paria cō-
plura, hydrias argenteas, &c.

Illigabantur & aureis crustis uasa argentea & cym-
bia, & alia, quæ incrustata uel crustata dicere possumus,
emaillez: atq; ab eiusmodi crustis, crustularij dicti, quorū
artificio uasa crustulis illigabantur: unde & incrustare
dici

dicimus. Horat.

Syncerum cupimus uas incrustare.

Ceterū uasa aureis crustis illigata, Martialis in sexto uocat chrysendeta. Dicuntur & lances chrysendetæ ab eodem in apophoretis. Baysius.

Sigillata quoq; uasa dicebantur, sigillis quibusdam ornata, autour desquelz estoient de petites imaiges enleuees en bossse. unde scyphi sigillati apud Cicronem in Verrem. Signa autē siue sigilla, Græci ἀγάλματα ἢ ἀγάλματα dicunt, suntq; ueluti simulachra uel Deorū uel etiā herouū aut animalium, quibus circumqua; uasa exornari solebāt, Græci ἱχιδῶς uocāt. B. Vnde Vergilius, Cymbiaq; argento perfecta atq; aspera signis. Cymbia signis aspera dixit, hoc est, sigillata. Caterum signa illa ab excellentia nomen accipiebant: ut signa Corinthia, hoc est, quæ in Corintho fiebant. Plin. lib. xxxiiii. cap. viii. Signis quæ uocāt Corinthia, pleriq; in tantum capiūtur, ut secum circumferant. Paulò post autem ait, Minoribus simulachris signisq; innumera propè artificum multitudo nobilitata est.

Vasa autem pura dixit iurecōsultus, atq; adeò ipse Cicero, pro ijs uasis quæ calata non sunt, neq; ullis ornamentis decora, quæ uulgus uocat a plain ourage. B.

Vasa ἀνάλυφα, grossément entaillez, uocat ea Plinius lib. xxxiii. cap. xi. quæ rudia sunt, & in asperitatē excisa ac calata. Hoc est, nō leuia, & calaturis inæqualibus eminentibusq; incisa: ab ἀνά καὶ λύφω. Deinde uero ait Plinius, circa linearū picturas uasa anaglypha curiosius fieri solere. Quod intelligendum uidetur de ijs uasis, quæ
per

per cōmissuras lineas aureas, uel argēteas habent, ut idem autor interpretatur. Rudia illa uasa uulgus uocat, faitz a la grosse mode.

Quod superest de calaturis, ex priori capite repetito: tantum enim hic ordinem obseruamus.

V A S A A R G E N T E A.

Vasa argentea, uaiſſelle d'argent, in usu frequentiori erāt apud antiquos, quā aurea. Vilius enim argētum est auro, ut inquit Horatius. Fiebant autē multis modis. Quinetiam uasa argento circumclusa ab labris, dixit Iulius Caesar v. 1. belli Gallici: Hęc, inquit, studiosē acquisita, ab labris argento circumcludunt, atq; in amplissimis epulis pro poculis utuntur.

Scyphus argenteus, une coupe d'argent. Plinius refert Lucium Crassum duos scyphos argēteos habuisse, Mentoris artificis manu calatos: cōfessusq; est nunquam se ijs uti propter uerecūdiam ausum. erāt enim centum sestertiorum pondus: quē admodum eundem sex millibus sestertium in singulas libras uasa emptā habuisse refert idem Plinius. Sed de scyphis uberius in Vasis uinarijs et potorijs ac poculis dicemus. Ceterum primus Heliogabalus, si Lampridio credimus, cacabos argenteos, & mensas ac capsas argenteas priuato usui habuit.

- Lanx argentea, plat d'argent. Lances centenīs libris argenti quingentis numero Romę fuisse constat ex Plinio, multosq; ob eas cōscriptos dolo cōcupiscētū. De lancibus autē dicemus suo loco, cū de escarijs uasis agemus.

Solium argenteum, une cuue a soy lauer. Mulieres, inquit

inquit Plinius, in balneis folijs argenteis utebantur ad luxum, quæ admodum etiam scaphijs argenteis. quæ uasa erant ad lotium excipiendum dedicata: quibus etiam argenteis utuntur hodie uiri Galliarum primarij.

Repositorijs argentum addi sua memoria coeptum referre Fenestellam ait Plinius lib. x x x i i i. cap. x i. Itaq; huiuscemodi repositoria argentata, non argentea uocabimus: nempe emblematis argenteis ornata & illigata, de quibus infra dicemus. Quin etiam idem Plinius refert Caluium oratorem suo tempore queri, quod uasa etiam coquinaria ex argento fierent: ita enim loquitur. Caterum pateram argenteam, & pocula argentea, & crateras argenteas, pro calaturæ atq; operis forma dicere possumus: quæ omnia uasorum genera suo ordine à nobis explicabuntur.

V A S A A E R E A.

Vasa ærea, siue ænea Plinio, & Vergilio ahenæ, uaiselle darain ou de cuyure. ab æris nobilitate & excellentia nomen acceperunt. Adde quod ahenæ absolutè pro cacabis æreis accipiuntur, in quibus aqua igni ad mouetur ut calefiat. ung chauldron. Verg. Aut folijs undam tepidi despumat aheni. Horat. Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum. Aeris autem tres à Plinio species potissimum enumerantur: Corinthium, à quo uasa Corinthia apud Ciceronem quarta actione in Verrem. Deliacum, à quo uasa Deliaca apud Ciceronem pro Sextio: & Aegineticum. Sed omnium præstantissimum esse puto Corinthium. Nam æris notam pretiosiore ipsa
opu

opulentissimæ urbis fecit iniuria : quia incendio perustis plurimis statuis atq; simulachris, æris, auri, argentiq; uenæ in commune fluxere. Fuit etiamnum antiquissima gloria æris Deliaci. Vnde Deliaca supellex à Cicerone dicta, mesnage darain, in qua erāt triclinia, & lecti, cum pedibus & fulcris ex ære Deliaco factis. Vasa autem Corinthia Strabo in octauo, χαλκώματα κερυθίουσι appellare uidetur. B. Plin. lib. x x x i i i i . cap. i i . Sunt ergo uasa tantum Corinthia, quæ isti elegantiores nunc æs sculpedo transferunt, modo in lucernas, modo in trullas, nullo munditiarū respectu. Quinetiam Cicero in Paradoxo matellionem Corinthium dixit, ære Corinthio factum. Itaq; ex Plinio lucernæ, lychni, & lampades ex ære fiebāt: sed non usque adeò puro, nisi propter luxum. nam qui lucernis Corinthijs utebantur, præter communem utendi rationem faciebant. Aegineticum enim æs, ut idem inquit, lychnuchis, candelabris, & huiusmodi uasis ignobilioribus conflandis dedicabatur: de quibus suo ordine dicemus. Fuit & æs Cyprium laudatissimum apud antiquos: unde fortassis nos cuprum uocamus pro ære Cyprio. Plin. Teritur Cyprio ære in Cyprijs mortarijs, mortiers de cuyure. Quinetiam Cyprium absolute pro cupro, quod uocamus, posuit Plinius libro 36. cap. 26.

Vas cupreum, pot de cuyure. Plin. lib. x x i i i . cap. i i i . Coquitur in cupreo uase ad crassitudinem mellis.

Labris quoq; ahenis utebantur antiqui in balneis, uentinne de cuyure: quibus nunc quoq; Germanicæ mulieres etiã utuntur ad abluendos quibuslibet octonis diebus infantulos suos: & nos quoq; æstiuo tēpore labris ahenis
frig

frigida aqua oppletis, uinaria uasa reponimus dum coenatur. Verg.

Sicut aquæ tremulū labris ubi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radiantis imagine lunæ.

Vasa conflatilia, uaisseaulx de fonte.

Conflabantur enim uasa ærea deliciaiora & sonora apud antiquos, quæ in theatris reponi solebant pro ratione magnitudinis theatri: eaq; ita fabricata erāt, ut cum tangerentur, ab ipsa uoce sonitum facerēt inter se diapason, diapente, ex ordine ad diateffaron. Vitruuius lib. v. cap. v. Itaq; uox à scena uti à centro profusa, se circumagens, tactumq; feriens, per singulorum uasorū cāua excitabat auctam claritatem, & cōcentu conuenientem sibi consonantiam. Nihil enim est in omnibus metallis, quod sono & harmoniæ ac uoci aptius sit, quàm ipsius æris materia. Hinc est quòd tubæ bellicæ, æræ potissimū factæ sunt, ut etiam Vergilius æs pro tubis ponat, - quo nō præstantior alter Aere ciere uiros. hoc est, tuba. Dicerem hoc loco quemadmodum æs pro pecunia apud antiquos sumi solebat, quoniam primum ærea pecunia fieret. Sed uereor ne illud esset aprosdionysum: quapropter satius est ad reliquas uasorum differentias transire.

VASA STANNEA.

Vasa stannea, uaisseille destain, antiquis in usu non fuisse reperio. Quinetiam nō ita pridem apud Italos commigravit hic uasorum usus, ut culinaria uasa; stannea fierent: neque uerò adhuc hodie omnibus communis est: fictilibus enim & uitreis potius utuntur quidam.

Gallis

Gallis uerò iam pridem hic usus inoleuit: quo et rei domesticae et sumptibus parcitur.

De stanno autem tantum hoc refert Plinius, Stannum illitum aeneis uasis, saporem gratiorem facere (quapropter uulgi quoque nostrum ollas iuscularias, potz a soupe, stanno illinit) item et compescere aeruginis uirus. Vnde hydrias et uasa aquaria, si quidem aenea sint, stanno intus illinimus. mirumque est, stannum aeri illitum, pondus non augere. Fiebant quoque apud antiquos specula ex stanno laudatissima, quae Brundusij temperabantur, donec argenteis uti coepere et ancillae. Plinius libro xxxiiii.

Stannum praeterea Homerus uocat cassiteron Iliados vi. Vnde cassiterina uasa eleganter dicere poterimus pro stanneis.

V A S A P L U M B E A.

Plumbi usus ad uasa infrequens fuit apud antiquos, ut etiam apud nos quoque, propter metalli pondus et utilitatem. Caterum uasis plumbeis tantum utimur ad odores conseruandos et unguenta, atque alia quaeuis liquida pretiosissima. Itaque caprae illius syluestris excrementum usqueadeo odoratum, quod moschum uocant pharmacopola, in pixidibus plumbeis reponere solent, et diu admodum incorruptum seruare.

Praeterea regum corpora capsis et sarcophagis plumbeis uncta et aromatibus illita, Galli humi recondere solent: sua enim densitate prohibet plumbum, ne odor interminus effluat et dissipetur; neue externus aer illabatur:

quae

que ratio est cur corpora imputria diu seruatur. Sed nūc locus non est ut de plumbo plura dicamus: huius autem rei qui plura desyderabit, requirat apud Plinium lib. 34. ubi de argēto plumbato & replumbato loquitur: nempe dum plumbum ab eo auellitur, & argentum purum relinquitur: præterea etiā de plumbatione uel potius plumbatura, hoc est, quādo plumbo massa massæ iūgitur, ita ut iūctura plūbea cohæreat, quē admodū fit & ferruminatio.

VASA LIGNEA.

Vasa lignea, uaisseaulx de bois, multis modis, uarijsq; lignorū materijs apud ueteres fiebant, quemadmodum nunc quoque fiunt. fuit enim fagi honos præcipuus in uasis, du fāu, ou du hestre, propter eius lētorem plicabilem: fiebant' que ex fago pocula elegantissima tornata, & arte toreutica cælata. Vergilius, — pocula ponam Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis.

Cuiusmodi fortassis sunt ea pocula que ex æde D. Claudio sacra adferuntur. Cæterum memini me legisse, M. Curium iurasse se ex præda nihil attulisse præter guttum faginum quo sacrificaret. Faginum præterea cantharum describit Stroza pater: — hinc faginus illi Cātharus effundit glocitanti pocula collo. Vergilius insuper buxum tornatile appellat, quod eo fiebant unguentariæ pyxides, & alia huiuscemodi toreumata, que buxea uasa appellare possumus. Buxo etiam fiebant laudatissimæ tibiæ. Seneca, Tibi multifora tibia buxo solenne canit. Betula item, bouleau, arbor est eximij candoris, qua fiunt circuli uasis uinarijs idonei. Vtilis etiam est conficiendis

B

cistis & sportellis, flexibili crate. eius ligno nostra ætas uarij generis & usus quoque uasa conficere solet: quæ (si quidem nobis liceat noua effingere uocabula) uasa betulina appellabimus, uaisseaulx de bois blanc.

Vasa quoque hederacea antiquis in honore maximo fuerunt, ea potissimum ratione, qua Plinius ait in uase hederacco uinum transfundi, aquam remanere, si forte commixta sit. Cuiusmodi fuit uas illud quod Homerus Cissimbium appellat (Græci enim κισσῶν hederã uocant) datumq; fuisse Cyclopi ab Ulysse scribit. Huius poculi Euripides & Callimachus apud Macrobiũ meminerunt. Fiebant etiamnum ex terebintho calices excellentissimi, qui à nomine autoris θηρίκλδοι appellabantur: quemadmodum Antigones & Seleucides, quibus Antigonus Seleucusq; nomina indiderunt. Plinius, Celebratur & Thericles nomine, calices ex terebintho solitus facere torno. B.

VASA VITREA.

Vitreorum uasorum usus, quæ Græci βάλια uocant, haud ita pridem inuentus est. Vitrum autem quando primum inuentum, & quomodo conflatum, Plinius recenset lib. xxxiiii. cap. xxxiiii. Neque uero alienum fuerit uasa potoria, quæ ex uitro fiunt, unã cum uulgo uitra appellare: quemadmodum Martialis uasa crystallina, crystallina appellat. Itaque si quidem uitrea uasorum materies ex filice conflata fuerit, uitra filicea siue filicina appellabimus. Si uero lapidibus ustis, ut scire fit, uitra erunt lapidea, atque in hoc communem loquendi usum
non

non aspernabimur.

Vasa uitrea excellentissima laudantur hodie ex Murano oppido Venetijs proximo, in ipso Adriatico mari.

Calices uitrei, uasa erant potoria, quemadmodū etiā nobis, quorum formam imitantur sacrosancti illi calices, quibus nostri seniores in sacrificijs diuinis utuntur. uulgus uocat ung calice. Quod autem calicibus biberent antiqui, id ostendit locus Horatij, Fœcundi calices, quem non fecere disertum? Cæterum calices uitrei à Græcis uerbum è uerbo κάλικες ὑάλινοι dicuntur, autore Iulio Pollice. Erat & Nimbus uitreus: cuius mentio multa apud Martialem. B.

VASA CRYSTALLINA.

Crystallum fieri aiunt gelu uehementiore concreto, Cargumento esse non aliubi reperiri, quàm ubi hyberna niues maximè rigent, glaciemq; esse, unde nomē Græci dederunt.

Ex crystallo autem uas amphorale uisum est, autore Xenocrate.

Asyntheta Plinius autor est uocari uasa crystallina pura, sine ulla macula & uitio: uitia enim artifices cælatura occultant. Iuuen. Grandia ponuntur crystallina. De poculis intelligit, quæ ex crystallo fieri solebāt. Martialis in III.

Opimianum morionibus nectar

Crystallinis'que, murrhinis'que propinat.

Idem in decimo, crystallina pro crystallinis uasis dixit. Plura qui uolet, requirat ex Plinio.

B 2 Va

VASA MURRHINA.

Murrahina pocula antiquis laudatissima fuerunt, quemadmodum crystallia: refert que ea Plinius ex Oriente mitti: inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignioribus Parthici regni, præcipue tamen in Carmania: amplitudine nusquam paruos excedunt abacos, crassitudine rara, quanta uasi potorio esse debet. Humorem putant sub terra calore densari. Quod autem in murrhinis magis laudatur, est ipsa colorum uarietas, subinde circumagentibus se maculis purpureis, rubescentibus, & lacteis, quas maculas uidere est in illo pisce qui murrhena dicitur; unde murrhina uasa dicta crediderim. B.

Murrahina uasa ætas nostra nõ nouit: tantum hoc meminisse, me uidisse Venetijs quædam uascula quæ ex Oriente adferri solere audiebamus; aiebant que nescio quot annos in peniti oribus terræ locis asseruari solere priusquam exeratur, donec pelluceant: atque ob id uenenum nunquam admittere: uulgus porcellanam uocat. ob id fortassis, quod ex eo puluere, quem Plinius Puteolanum uocat, qui que in aqua indurescit ac lapidescit, efficta erant, ut dicatur quasi Puteolana ab Italis. Sed nihil huius rei compertum est nobis præter diuinationem. Murrhinum autem quid sit, nescio an recte conijcere poterimus eum esse lapidem pretiosum, quem uulgus uasculariorum uocat aquam marinam: accedit enim ad descriptionem Plinij, quam de murrhino conscripsit. Caterum illud tantum addam, uasa murrhina apud antiquos summo in pretio fuisse. hinc ait Tranquillus, Augustum ex Alexandria capta nihil sibi

sibi præter unū murrhinum calicem ex instrumēto regio
retinuisse. De his autem uideto Plinium.

VASA LAPIDEA.

Fiebant & apud antiquos uasa lapidea in multos
usus, & ex delicatissimis potissimum lapidibus, ac
marmoribus pretiosis: qualia erant quæ ex onyche mar-
more Arabiæ pretiosissimo fiebant: ut uasa patoria apud
Germanos primum onychina facta refert Plinius: deinde
pedes lectorum & sellas ex eodem marmore coeptas fieri
dicit. Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo, cum
P. Lentulus Spinter amphoras ex onychino marmore,
& urceos onychinos magnitudine cadorum ostendisset.
Est & præter hunc alter quoque pretiosus onyx, quem
cornalinā uocat uulgus. Vide Pliniū. Dicitur onyx quòd
formam unguis humani habere uideatur.

Quinctia labra ex Porphyritide ab antiquis fieri so-
lere ostendūt antiqua illa monumenta, quæ adhuc hodie
Romæ uisuntur, præsertim circa ædem D. Ioannis in
Laterano. sunt que eius propemodum formæ ac coloris,
cuius est uas illud marmorcum quod hodie in Dionysia-
na uisitur: cupam Diocletiani uulgus appellat. Ego uero
labrum antiquum fuisse existimauerim. Erat autem la-
brum, uas balnearium, quemadmodum & solium. Cic.
Terentiæ, Labrum si in balneo non est, fac ut sit. une tin-
ne. Inde labellum, une tinnette. Plin. Cinerem que in label-
lis, aqua addita confricant manu, & considerare patiun-
tur. Labra quoque uinaria, lupinaria, & olearia Catoni
in quibus lupini conduntur, & in quæ uina è lacu, oleū

B 3 è cor=

è cortina transferuntur . Fiunt quoque apud nos mortaria lapidea, in quibus uaria aromata contundimus.

Hunc præterea, inquit Plinius, alabastritem lapidem uocant, qui excuatur ad uasa unguentaria, quoniam optimè ea incorrupta seruare dicitur, de labastre. Itaque uasa alabastrina dicemus ea, quæ ex alabastrite lapide fiunt, uaisseaulx dalbastre: qualia uidimus torno eleganter fieri Florentiæ, ad antiquum morem excuata & efformata. Ἀλάβαστρον autem Pollux uas unguentariū appellat, quod à nobis alabastrum siue alabaster dici poterit: cuius uasis fit mentio in Euangelio de Magdalene, quæ effudit alabastrum unguenti nardi pistici pretiosi. Alabastrum quoque Thebaidis regionis oppidū, in quo plurimus lapis topazium reperiebatur, Plinius fuisse refert lib. xxxvii. cap. viii.

VASA FICTILIA.

Vasa fictilia, omnium uilissima habebantur, fiebantque ex argilla potissimum, aut alio quouis luto præpingui, potz de terre: quorum uasorum efformatores & effictores à fingendo figuli appellati sunt, potiers de terre. Hinc Ausonius de Agathocle, — rex ego qui sum Sicania, figulo sum genitore satus.

De quo etiam illud à Iuuenale refertur, eundem regem fictilibus in mensa uasis usum fuisse:

Fama est fictilibus coenasse Agathoclea regem.

Fictilia autem erant potissimum uasa aquaria, ut urcei, hydria: præterea etiam culinaria quædam, ut olla, lances, catini, & alia huiuscemodi: de quibus tempus est, ut
scorsim

seorsim dicamus, si prius illud explicauerimus, uasorum fictilium præstantiora haberi solere Samia & Aretina: hoc est, quæ in Samo insula & Aretio urbe Campaniæ fiebant. Plaut. in Capt. Ad rem diuinam, quibus est opus, uasis Samijs utitur: quemadmodum uulgus Italorum Maiorica uasa appellat, quæ in altera ex insulis Balearibus fiunt, quam uulgus Maioricã appellare solet. Itidẽ & nos eadem ratione uasa Bellouaca dicemus, potz de beauuais.

DE ALIIS VASORVM DIFFERENTIJS, QUÆ EX EORVM USU SUMI SOLËT, ITËMQUE DE UARIJS EORVDË NOMINIBUS.

Explicatis uasorũ differentijs generalioribus, æquũ est ut ad ipsas species descendamus, quæ & eorum nomina, & utilitates ipsas cõplectuntur. Itaque primum de escarijs uasis dicendum: deinde uerò de potorijs, uinarijs, aquarijs, niuarijs, & huiuscemodi omnibus agemus suo ordine.

VASA ESCARIA.

Vasa escaria, in quibus escæ, hoc est, edulia & mensæ reponerentur, aut defererentur ipsis cõuiuis: quorũ nomina seorsim à nobis recensenda sunt.

Vasa promulsiaria dicebantur ea quibus promulsi fidem apponebant. Est autẽ promulsis, quod uice mulsi (uulgus uocat, du clarè) dabatur conuiuis ad prouocandam auiditatem cibi. entree de table. Huiusmodi fortassis erant artolagani, gasteaulx fueilletex, oleæ, des oliues,

B 4 & lu

Et lucanica, des saulciffes. Cicero Papyrio Pato, Neque est quòd in promulside spei ponas aliquid, quam totam sustuli: solebam enim antea delectari oleis, Et lucanicis tuis. B.

Lanx, ung plat, uariæ formæ erat: quemadmodum apud nos quoque esse solet. Lances enim aliæ latæ (unde platum à latitudine uulgus appellauit) aliæ cauæ. Mart. Et leues scutulas, cauas que lances. Aliæ item maximæ, mediæ, Et minimæ, ut inquit iureconf. præterea erant aliæ quadratæ, ut apud eundem iureconf. aliæ rotundæ. Horat. Vmber, Et iligna nutritus lance, rotundas Curuet aper lances, carnem uitantis inertem.

Itaque lanx à latitudine dicta est, apta quidem dapibus Et escis reponendis. unde Iuuenalis, Aspice quam magno distendat pectore lancē. B.

(Ea etiamnum utebantur in sacrificijs deorum, in quibus exta animalium sacrificatorum reponebantur. Vergilius I I. Georg.

Lancibus Et pandis fumantia reddimus exta.)

Lances chrysendetas uocare uidetur Martialis in I I.

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta nulli.

Hoc est, lances aureis crustis illigatæ Et exornatæ, de quibus supra diximus. Lances autem τὸς πινυαὶς uocant Græci, atque adeò Athenæus Et Pollux. B.

Catinus lance profundior erat, Et à capiendo dictus, ung plat creux: Itali adhuc uocant cadin. Catinis autem utebantur Romani ad pullos reponendos, Et alia obsonia, ut hodie platis utimur.

Horatius primo Serm.

Aut

*Aut positum ante mea, quia pullum in parte catini
sustulit esuriens, minus hoc iucundus amicus.*

Pisces quoque catinis reponabant. Idem 11. Serm.

Angusto'que uagos pisces urgere catino. Qui pisces ob=
sonij nomine ueniunt: id enim Græci ὀψώνιον uocant, ut
colligere est ex XXI. cap. Euang. D. Ioannis. ὀψών enim
Græci uocabant, quicquid piscium assabatur super car=
bones: inde obsonator, qui pisces assandos emit. Catino
autem fictili utebantur pauperiores. Horat. 1. Serm.

—assisto diuinis, inde domum me

Ad porri & ciceris refero, lagani'que catinum.

*Quo loco inter Campanam supellectilem annumerare
uidetur.*

*A' Catino diminutiuum catillum. Idem eodem loco,
—mensa'ue catillum*

Euandri manibus tritum deiecit. B.

Fenestella, ut inquit Plinius, tympana se iuuenes dicit ap=
pellata patinas & lances, quas antiqui magidas appel=
lauerant. μάγιδας autem Græcum uocabulum est, quo si=
gnificantur mensæ, quæ apponuntur & remouentur,
autore Iulio Polluce. B.

Ferculum, uas ad ferendum obsonium uel pulmentariū.

Patina utebantur antiqui ad coquendos pisces, & cæ=
tera id genus. Plin. lib. XXIII. de fece sapa, Decoquitur,
inquit, in patinis cū sale & adipe, ad tumorem quoque
maxillarum & ceruicium: tum etiam ferculi uice. Et, nisi
me fallit opinio, eadem patina utebantur & ad coquendū
& ad ferendū obsoniū, clixū præsertim. Hortat. 11. Serm.
Afferitur squillas inter muræna natantes.

B 5 In

In patina porrecta.

A patina quoque tripatinum dictum, de quo uideto Bayfium diligenter, ubi loca aliquot Plinij restituta animaduertes.

Patella quoque, uas escariū, ad olera & pulmenta reponenda. Horatius in epistola ad Torquatum lib. 1.
Nec modica cœnare times olus omne patella.

Iuuenalis in quinta,

Ponitur exigua fœralis cœna patella.

Quibus uerbis palam est, patellā pro parua patina sumi, quæ ab istis tum modica, tum exigua dicitur. Iulius Pollux λεκανίδα uocat: Patellas enim uocāt Græci λεκάνια: sicut etiā κύκλι apud illos dicuntur, quos nūc orbes & quadras dicimus, des taillouers, des assiettes. Bayfius.

Paropsis, quemadmodum patina, tum pro uase escario, tum etiam pro uili obsonio & iure, & etiam maza apud Pollucem & Athenæum ponitur. Iuuenalis,

Quam multa magnāq; paropside cœnat.
Erant autem argenteæ paropsides & fictiles.

Martialis in 11.

Cui portat gaudens ancilla paropside rubra
Alecem: sed quam protinus illa uoret.

Vide diligenter Bayfium.

Discus pro uase escario, Apuleio sumitur: Cœnarum reliquijs discus ornatus. Nisi malumus cum Polluce pro orbibus sumi, quos ille κύκλις ἀργυροῦς, orbes argenteos ἢ χρυσοῦς, ἢ πίναια uocat in sexto. Erat itē discus massa plūbea, ad formā orbicularem facta, quā pugiles & palestritæ siue athletæ in ludis gymnicijs iaculabantur in
sublime

sublime. Ouid. 10. Metamorph.

Splendescunt, lati'que incunt certamina disci.

Scutula, une escuelle, lance minor erat: quapropter inquit Martialis, Et leues scutulas, cauasq; lances. ἀεσσα φόρον item Græci uocant uas in quo prandium defertur: quemadmodum διφορόρον, amphoram.

Gabate præterea erant uasa alia escaria & pulmentaria. Martialis,

Transcurrunt gabate, uolantq; lances. Idem,
Sic implet gabatas, paropsidesq;

VASA POTORIA ET ΠΟΤΥΛΑ.

Vasa potoria & pocula dicuntur, in quibus bibimus: que uarias formas uaria'que nomina acceperunt. Fiebant autem argentea, aurea, crystallina, & lignea, ut prius diximus. Cic. in Verrem, act. vi. In his pocula duo, quædam quæ Heraclea nominantur, Mentoris manu summo artificio facta. Poculum interdum pro ipsa positione sumitur. Verg.

Pocula si quando sæuæ infecere nouerca.

A poculo fit pocillū, pro paruo potorio uase. Plautus,
Tecum unā postea, tecum aquæ pocilla potiret.

Pocula clauis aureis suffixa Homero dicuntur, que uulgius pocula martellata uocat. Quemadmodum refert Plinius Agnonen Teium Alexandri Magni præfectum aureis clauis suffigere crepidas solitum fuisse. De clauis autem uideto in libello De re uestiaria. Aureos autem clauos Athenæus χρυσὸς ἥλως uocat.

Scyphū

Scyphum, quem scypphum nonnulli scribunt, uel cyphum, Græci σκυφοῦ dicunt, & σκύπφοῦ, ut docet Athenæus in x i. une coupe. Est autem uasculum potorium, ut cuique notum est. Inter scyphos laudantur in primis Bœotij: quibus Hercules primum in expeditionibus usus est: deinde Rhodiaci, sequentibus Syracusijs. Vergilius,

Et sacer impleuit dextrâ scyphus. Scypho enim ueteres in conuiujs & sacrificijs utebantur.

Cyathis antiquos potus sui mensuram metiri solitos etiam inter epulas, ex eo conijcio, quòd serui quidam ad cyathos stare uel esse dicebantur, ut serui ad limina & pedes: hoc est, qui foribus præerant & pedibus excalcian dis, dum cœnaturi essent domini. Hinc Cicero, Seruum meum à pedibus tibi misi. Quod autem cœnaturi uel discubaturi soleas deponerent, ostendit locus Martialis, Deposui soleas, affertur protinus ingens

Inter lactucas, oxigarum que liber. Cæterum seruos à cyathis Græci δῖνοχῶος dicunt: unde cyathus à quibusdam uocatur δῖνοχῶος, quod uocabulum ab hauriendo & fundendo uinum, deductum est. Hoc autem munere quiungebantur, dicebantur κῶαδιῆες, hoc est, cyathis sarc: quo uerbo utitur Plautus in Menæhmis, Non scis quis egosim, qui tibi scipissime cyathisso? hoc est, cyatho uinum bibendum admetior: quod Athenæus dicit κῶαδο δῖνοχῶος. Appellabantur que hi pincernæ, nō omnino inepto uocabulo, nēpe quòd à Græcis deductū fortassis putabitur: ut eū significet cui conuiuæ identidē dicūt πίνεσθ κῶερα: id est, mīſce uinum, uel tempera uinum ut bibam.

Quod

Quod munus apud antiquos nobilissimi iuvenes in publicis ac sacris conuiujs obire solebant : quemadmodum Ganymedem in deorū conuiujs fabulæ fecisse referunt : unde & deorū pincerna appellatus. Qui mos hodie quoque apud Italos, & nobiliores quosdā Gallos obseruari solet, ut iuvenes quidam, aulicis dum ministrant potum, aperto capite, altera manu cyathū, altera phyalam aquariam tenentes, tantum aquæ uino misceant, quantum à cōuiuia ex postulatur. Sed hæc omnia ex Budeo decerpta in libris de Assè: suus enim est unicuique honos tribuendus.

Patera, une tasse, ab etymo dicta, quod ampla sit & pateat: fiebat autem ut plurimum aurea uel argentea, aut nobilioris atque excellentioris alicuius metalli: erat enim principum ac regum poculum. Vergilius,
Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido.

Calix, ung calice, aliud poculi genus, quod interdum uitreum, interdū murrhinū fieri solebat. Martialis lib. 4.

Prodat perspicuus, ne duo uina calix.

Illud porrò sciendum est, calicem à probatissimis autoribus poni non solum pro uase, sed pro ea tantum uasis parte, quæ humoris capax est. Quinetiam Plinius rosæ calicem dixit, eam partem quæ rosæ luteos apices in se recipiat & contineat. uide Bayfium diligenter. Calices etiā fictiles erāt tum ad bibēdū apti, tū etiā ad legumina reponēda. Ad bibēdum autē calices fictiles factos fuisse refert Plutarchus in libello de cohibēda iracūdia: D. Claudii Cæsarem conuiuæ, qui pridie scyphum aureum surripuisse existimabatur, reuocato in diem posterum, calicem fictilem apposuisse. Ad legumina uerò reponenda

Oui

Ouidius lib. v. Fastorum,

Stat calices, minor inde fabas, olus alter habebat.

Modiolus, uas paruum, factum ad modij similitudinem: cuiusmodi ferè sunt ea quæ gobeleta dicimus. Et Venetijs Latini uocabuli uestigia uulgo retinèt: uocant enim moxol, quasi modiol, propter affinitatē d, cum z. B.

Amphithetum, poculi genus, ita fictum, ut quauis ex parte positum stare, nullumq; certum haberet fundum. Hinc prouerbium in eum qui liberius & meracius potaret, Ex amphitheto bibisti.

Carchesium, uas pitorium uel poculum, quo utebantur in sacrificijs: factum ad formam cuiusdam nauis quam Macrobius ait tantummodo Græcis notam fuisse. Vergilius —cape Meonij Carchesia Bacchi, Oceano libemus, ait.

Sympullū, uas fictile, quo in sacris prolibabant sacrificuli. Plin. lib. xxxv. ubi de plastice, In sacris quidem etiam inter has opes, non murrhinis crystallinis ue, sed fictilibus prolibatur sympullis. Baysius.

Capedines & fictiles urnulas, pro sympullis posuit Cicero in Paradoxis: & in tertio de Natura Deorū capedunculas appellat, quibus Numa Pompilius primus in sacris usus est. B. Capidulam autē M. Cato, uel Capim, genus poculi esse indicare uidetur, quod ansatum erat, ut manu capi possēt: unde nomen deductum puto.

Cululli, calices erant fictiles, quibus Pontifices uirginesq; Vestales in sacris utebantur, Horatius lib. i. Carm. —diues & aurcis

Mercator exiccet culullis Vina. Idem in Arte,

Reges

Reges dicuntur multis urgere culullis.

Calathus sumitur quandoq; pro poculo uel calice, quo in sacrificijs ueteres utebantur. Vergilius,
Vina nouum fundam calathis Aruisia nectar. Mart. ix.
Expendit ueteres calathos, & siqua fuerunt

Pocula, Mentorea nobilitata manu.

Cypellum à Græcis dicitur poculū ad interna proclina-
tū. uocatur & amphicypellū, uclut undiq; introflexū.

Cymbium, poculum in modum cymbæ, hoc est, nauicula factum, cuiusmodi sunt thuris repositoria in nostris sacris. Fiebant autem interdum cymbia pretiosissima ex chrysoprasio lapide uiridanti. Plinius lib. xxxvii. cap. viii. Præfertur his chrysoprasius porri succum & ipsa referente. Sed hæc paulum declinans à topasio in aurum. Huic & amplitudo ea est, ut cymbia etiam ex ea fiant: cylindri quidem celerrime. Quo ex loco, nescio an diuinare possimus, cylindros pocula etiam fuisse pretiosa ex huiusmodi lapidibus facta: sed nihil temere. Est & cymbium lactis quoq; poculum. Vergilius,
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Guttus, poculum erat quo in sacrificijs utebantur, quando guttatim liquorem aliquem inspergere uolebant, quemadmodum uasa illa esse solent in quibus acetum recondimus, quæ angusti sunt admodum oris. Plinius lib. xvi. cap. xxxviii. Marcus Curius iurauit se ex præda nihil attigisse, præter guttum faginum quo sacrificaret. Gel. lib. xvii. Guttum Samium imprudens, inanem, tanquam si esset oleum, affert.

Cantharus, proprium Liberi patris poculum: erat autem

autem ansatum, ut conijcimus ex Vergilio, qualis esse so-
let lagena. De Sileno,

Et grauis attrita pendebat cantharus ansa.

Cantharus autem nomen esse nauigij ostendit Macrobius
ex Menandri testimonio, ad cuius formam poculum:
Bacchi factum erat, nomen'que inde acceperat.

Culigna Catoni uas potorium, quo messorum utebatur,
atque in fœnogræco reponebatur, ut bene oleret. In eo au-
tẽ tantum uinum reponebatur.

Crater, crateris, unghanap. Vergilius,

Crateras magnos statuunt, & uina coronant. Idem,

Crateras'que duos statuam tibi pinguis oliui.

Pro cratere psyterẽ posuisse uidetur Plutarchus in uita
Alexandri, de Glauco medico : Quẽ (inquit) Alexander
in theatro absentem nactus caprum prandit assatum, &
ingentem uini psyterem hausit. Nisi pro maiore &
ampliore uase sumi uideatur.

Lagena, une bouteille, uas fictile, quo ceu potorio utũ-
tur qui per æstatem atque ardores maximos in agris ne-
gotiantur. Ea forma, inquit Budæus, qua hydriæ fictiles
hodie à Bellouacis importantur, cruches de beauuays.
A' tereti enim collo distenta uentris laxitas, iterũ sensim
ad inum gracilescit. Martialis,

Nulla cathenatis pila est præcincta lagenis.

VASA VINARIA.

Vasa uinaria, in quibus uinum ad nostros usus re-
ponere' solemus. Quo in loco etiam de illis uasis ui-
narijs tractabimus, quæ mensuram certam cõtinere so-
lent.

lent. Inter quæ etiamnum annumeranda mihi uidentur ea, quæ à Columella lib. x i i. cap. x i x. uasa defrutaria appellantur: nempe ea in quibus defrutum uel sapam, hoc est, uinum consumptum & decoctum ad tertias partes infundimus: uel etiam uasa defruto conficiendo utilia & accommoda.

Cadus, ung caque, amphoras duas & bessem capit: hoc est, duodenos congios Parrhisinos. Fuit autem cadi forma apud antiquos turbinaria, ex Plinio: id est, cono & strobulo, & nuci pineæ similis. Ouidius. v. Fast.

Promit fumoso condita uina cado. Vergilius,
Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Acestes.
Cadis etiam utebantur antiqui ad salsamenta condienda.

Cirnea, uas uinarium, quo uinum è cadis detrahebatur: uulgius Italorum simile quiddam uocat, ung boucal. Plautus Amphit. Cadus erat uini, inde impleui cirneam.

Congius quartarios quaternos continet: Græci choa dicunt. Sextarium lingua nostra uernacula, nulla ratione uocauit, ung festier de uin.

Vrna, hemiamphorion seu semiamphora quoque dicitur: quadraginta enim urna, uiginti amphoras ualent ex supputatione Columellæ. Sedecim autem urna, modium nostrum faciunt: id est, quatuor & uiginti brochos.

Brochus uerò, à uerbo Græco βρῆχος dicitur, quod fundo significat: est autem uas fundendo uino accommodatum implendis, deplendisq; culeis, & uasis conditorijs, & uino quocunq; modo trāsufando. Græci œnophorū ex eo appellant, quòd uino cōportando aptum sit. Iuue.
— Tandem illa uenit rubicundula, totum

C

Oeno

Oenophorum sitiens, plena quod tenditur urna.
 Sed ut ad urnam redeamus, ueteres inuenio urnis non solum ad uinum & aquam usos, sed etiam ad mortuorum & concrematorum cineres reponendos, cuiusmodi antiqua monimenta passim in Italia reperias. Vrnis etiam ad suffragia utebantur. Vergilius,
 Quæsitur Minos urnam mouet.

Vrnæ quoque pratorie meminit Iuuenalis sat. x 1 1 1.
 Vrnas præterea olearias fictiles Cato ponit.

Amphora, uinariū & aquarium uas. Quòd autem etiā aquarium esset, ostendit locus Horatij in Arte poetica: — amphora cœpit

Institui, currente rota cur urceus exit?

Quòd uerò magis uinariū fuerit, ex hoc liquet quod de Bonoso imperatore dicitur, qui cum se suspendisset, dictum est, non imperatorem, sed amphoram pendere: uino enim plus satis indulgebat. Martialis,

Amphora non meruit tam pretiosa mori.

Amphoræ forma tesseraria fuit, & in ceruicem gracilescens. ex Catone. Singulæ autem amphoræ decem & octo quartarios nostros capiunt: hoc est, sextarios Romanos duodequadraginta. Romæ præterea in angiportis, & angulis uicorum, amphoras fictiles collocatas fuisse memoriæ proditum est, in quibus uesicæ commeantiū, ut inquit Suetonius, exonerarentur. Hinc Caij Titij oratoris dictum in oratione pro lege Fannia, Dum meiunt, inquit, nulla est in angiportu amphora, quam non implcant, quippe qui uesicam uini plenam habeant.

Dolia, inquit Nonius, uasa sunt grædia, quibus uinum

recon

reçõditur. Cato, Vinum in dolijs hoc modò uenire oportet. Varro de re rust. Contrudatur in dolia plena uina= ceorum. hoc est, acinorum & seminum, quæ in uuarum granis continentur. Ita enim appellat Cicero in lib. de Senect. Porrò hoc genus uasis prius ab antiquis calpar dictum, Varro in Nonio asserit. Sesquiculare dolium, Columella triginta amphorarum dolium appellat. Ventrosa autem dolia eodem autore fuerunt. Quinetiam olearia dolia fuisse affirmat lib. v. quorum magnitudinem culearè fuisse dicit. Cato de re rust. Eos cõculcatos in dolia picata indito. Dolia picata appellat, pice illita, poiffesz.

Linter, genus doli rusticani. Tibull. lib. 1.

Aut mihi seruabit plenis in lintribus uuas.

Est etiam lignum cauatum instar nauiculæ. Vnde & pro nauis accipi solet.

Cupa, une cuue, maius uas ligneum ad uinum condiendum, ea forma inquit Budæus, qua lacus torcularis. Plin. lib. x x i i i. cap. i i. Ergo uini feci tanta uis est, ut descẽdentes in cupas enecet. Lucan. i i i i.

Nanq; ratem uacue sustentant undiq; cupæ.

Cupis enim naues fulciebant dum resarcirentur.

Cupis etiam ueteres usos ad bibendum uinum, refert Nonius ex Næuio, quẽadmodum cyathis: atq; à cauponibus dictas refert, qui his cupis pro poculis utebantur. Næuius, Duas cupas mero plenas exhausit. Fortassis erant eius formæ, cuius sunt uasa illa argentea uel stannea, quæ gobeleta uulgus uocat.

Quadrantal, inquit Festus, antiqui uocabant amphoram, quod uas pedis quadrati, octo & quadraginta sex=

C 2 tarios

tarios capit. Plautus, *Sitit hæc anus.* P A. *quantillum sitit?* P H. *modica est, capit Quadrantal.*

Cybium à Græcis dictum, ex Budæo, uas illud, quod prisca Latini quadrantal appellabant. Dictum cybium, quia eius medium æquè patet in omnes partes: quod genus à geometris cybos dicitur.

Modius, ung muy, Gallicum uocabulum est, & aridorum & liquidorum mensuræ, non modo priscum, sed uarium, pro locorum uarietate nomen obtinens. Modij autem nostri mensura x x x v i. congios nostros capit, quos uulgius sextarios nulla ratione appellat.

Medimnus, ternos modios Romanos cōtinet: mimnam uulgius uocat per synccpen, une mimne.

Modius autē Romanus nō dispar erat ei mēsuræ, quam bæotiū uocamus, ung boesseau. Chænix uerò semodius dicebatur, ung demy boesseau, ut illud obiter dictū sit. Bud.

Culeus, une pippe, modios nostros duos & semis capiebat: id est, sexaginta Romanos. continebat autem amphoras uicenas: hoc est, urnas quadragenas. Magnū autē uas ex eo fuisse apparet, quòd in culeo scorteo danati lege Pompeia, cum cane, & gallo, & uipera insuebatur.

Culeos autem nunc sesquimodiales habemus, id est, duodecim amphorarum: cuius uocabulum uulgare ad Latinum alludit, Quo genere Ligeris fluuij accolæ utuntur. Est & aliud genus culei maioris captus, quos tonnellos appellamus uulgò, Budæus lib. v. de Assè. Columella lib. i i i. cap. i i i. Seneca uir excellentis ingenij atq; doctrinæ, cuius in prædijs uinearū iugera singula culeos octonos reddidisse plerunq; compertum est.

Mirum

Mirum autem est Gallos nostros, φιλέλληνας usque adeo fuisse in hisce uasorum, & mensurarū nominibus, ut etiā integra uocabula retinuerint: quemadmodum in sequentibus dicemus, primum à minoribus uasis incipientes.

Hemixestes, demy sestier, minima mensura, ac minimū uas uinariū à nobis dicitur: quod uocabulum merè & integrè Græcum est: significat enim dimidiatum xestem. xestes autem est hemina.

Chcopia, une chopine, à Græco χεῖ πίνων, quòd in ea tantum funditur uel hauritur uini, quantum homo sitibundus uno haustu absumere possit. Lugdunenses filletam appellāt, quasi fideliam, quæ duplex pintam cōtinet.

Pinta, une pinte, à Græcis deducta: illi enim pitynam appellant uas quoddam uinariū: deinde ex pityna per syncopen fit pitna: nos autem transpositione literarum pintam diximus, à πίνω, bibo: unde aliud quoque uocabulum deductū habemus, unq pion, pro potore et belluone.

Quartarium, une quarte, apud Catonē est cōgij sexta pars. Nos uerò brochum appellamus sesquisextariū Parrhisiū, quæ mēsurā dimidio maior est urna: id est, hemiola est urna brochi. Itaq; quartariū dicimus, nō quartā partem alicuius maioris mensuræ, ut Latini uocauerunt, sed uas quod quatuor mēsuras caperet, id est, quaternas cheopinas. Sic tertiarium, quod tres, unq pot de trois chopines. Semissem autē uocāt Lugdunēses, quā quartā uocamus, une cymese. Sed hæc omnia ex Bud. ne quis fallatur.

Fidelia, inquit Nonius, uas Samium ad plurimos usus: nos autem pro uase uinario utimur, quod lingua nostra corrupto uocabulo, uocat une fillette, præsertim apud

Trecenses : nam Lugdunenses pro cheopina accipiunt. Fideliarum autē Trecensium forma est lignea, quemadmodum cadisci. Flautus Aulul. Sed si reperero ô Fides, Mulsî cōgialem plenam faciam tibi fidiā. Eodem modo quo Plinius cōgiarium cadum dixit. Fidelia autem antiquorum qua forma fuerint, legisse me non memini : sed fictiles & uitreas apud Columellam legimus.

Orca, uas Hispanicum Varroni, factum ad similitudinem marinæ belluæ, quæ à Festoorca dicitur. Persius, —angustæ collo non fallierorca. Fuit autemorca, ut ego quidem cōiectare possum, uas uinarium, oleariū, salamentarium, & salgamarium. Quinetiam Festus uocatorcas ficarias teretes, atq; uniformi specie : quarum ratio non sua mensura, sed sua forma constat. Orcis adhuc hodie salamentarij negotiatores utuntur.

Diota, uas fictile, utrinque ansatum, aptissimum seruando uino. Horat. lib. 1. Carm. —atq; benignus

Deprome quadrimum Sabina

O Thaliarche merum diota.

Quibus uersibus adducor ut credam, diotam Sabinis in usu fuisse ad uinum asseruandum in multos annos : quæ admodum hodie in Hispania fieri solct. Ad quod murus propria etiam dolia picata habent.

Ciborium, uas uinarium ad similitudinē foliorum colocasie incuruatum, & leue factum atq; expolitum.

Horatius 1 1. Carminum,

Obliuiofo leuia Massico Ciboria exple.

Seria quoq; formam certam uasis denotat, non certam mensurā. Vas erat uariæ capacitatis, ad multos usus ac-

commo

commodatum. puto tamē oblongum fuisse, ex Columella multis in locis. Ac si nobis coniectari licet, & aliquid diuinando cōsequi, ego putarim oblongas & fictiles serias fuisse, ceu urnas quasdam, in quibus aquam asseruabant, donec pacatior fuisset : qui mos hodie quoq; Romæ perdurat. Linius, Et in uico Istrico fontem sub terra tanta ui aquarum fluxisse, ut serias doliāq; quæ in eo loco erant, prouoluta uelut impetus torrentis tulerit. Terētius, Serias omnes releui. Inde seriola. Persius I I I I. .
Seriolæ ueteris metuens deradere limum.

VASA AQVARIA.

INter uasa aquaria non solum annumerabimus ea, quæ frigidam continere solent, & in quibus aqua gestari, aut cum quibus hauriri aqua solet: sed etiā ea in quibus aqua igni calefit.

Vrceus, cuius diminutiū urceolus, uas aquariū: ut tamē urceus esset ad frigidā, urceolus ad calidam. Inde urceoli ministratorij apud Martialem. Vrcei quoq; sunt ex iureconsulto, quibus aqua in æneum infunditur. B. Mani- sternam Plautus urceum aquarium uocat.

Ahenum autem uel æneum, ung coquemart, cucumam uulgus uocat, uas ad parandum aquæ calidæ potum. Horat I I. epist. -emptis

Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum.

Miliariū qdā uocāt, ut inq̄t Athenæus in tertio: cuius etiā meminit Palladius. nōnulli Græcorū uerborū artifices ἡνω- λέτρα appellarūt, et ἡνωλετήζον: Pollux ahenuū uocat. B.

Hydriam Latine uocamus urnam aquariā, uel cruche.

Hydria etiamnum utebantur antiqui ad ferenda colligēdaq; suffragia. (Cic. I I I I. Verr. Vt quot essent renuntiati, tot in hydriam sortes conijcerētur.) Eius etiā usus erat ad colligendos continendosq; mortuorū cineres. B.

Calpis Plutarcho in Marcello, idem quod hydria esse uidetur. Herodotus item pro uase aquario sumit.

Craterra Nonio uas hauriendæ aquæ proprium : nos situlam uocamus. Quo uocabulo etiam utitur Plautus, Si hanc situlam accepero, omnem illi puteo animam intraxero. Plin. lib. x. cap. XLIII. de coruorum industria, Tradendum, inquit, putauere memoriæ quidam, uisum per sitim lapides congerentem in situlam monumenti, in qua pluuia aqua durabat, sed quæ attingi non posset: ita descendere pauentem expressisse tali congerie, quæ potuero sufficeret. Huius autem est diminutiuum sitella: eratq; uasculum in quo suffragia populi colligebantur in credendis magistratibus. Cic. pro Cornelio, Neque maius est legere codicem, quum intercedatur, quam sitellam ipsam cum ipso intercessore deferre. Nisi mauis legere cistellam, quòd mihi sanè commodius uideretur.

Suturnium, urceolus, seu guttus, ex quo aqua in peluuium distillat, ung goutteron, ung biberon.

Pelluuium autem, uas est in quo pedes lauantur, uel ex ipsius uocabuli indicatione, ung bassin a lauer les piedz.

Malluuium quoq; uas patulum, in quo manus abluuntur, ung bassin a lauer les mains.

Peluum nonnulli à peluendo dictam putant : Varro à pedum lotionem : Græci πέλυρον καὶ πελὺρα dicunt. Itaque uerius à Græco deduci putabitur. Quinetiam uas
illud

illud in quo pocula lauantur, Græci ἀλκυῶν καὶ λουτήριον uocant. B.

Trulleum, uas quo manus perluuntur.

Trullam quōq; uas fuisse aquarium, ex ære Corinthio fieri solitum, conijcitur ex Plinio lib. xxxiiii. cap. ii. Sunt ergo uasa tantum Corinthia, quæ isti elegantiores nunc æs sculpendo transferunt modo in lucernas, modò in trullas, nullo munditiarum respectu. Sed & trulla, uas est uinariū sic dictum, quòd usu teratur: uel, ut alij putauere, à transuolando, quòd per eam aqua transuolet. Iuuen. in tertia, Si trulla inuerso crepitum dedit aurea. De trulla quoque murrhyna loquitur Plinius lib. xxxv. de T. Petronio.

Pollubrum, uas aquatile ad lauandas manus. Fabius Pictor apud Nonium, Aquam manibus dato, pollubrum sinistra manu teneto. Erat autem ut plurimum argenteū. Liuius, Argenteo pollubro, & aureo gutto. Quo ex loco dixerim guttum esse uas illud quod nos uocamus une esguiere a biberon: nisi mauis mistarium appellare cum Lucilio: sed mistarius geminas ansas habebat, et longus erat, quo aqua uino miscebatur.

Chus, siue choa, une esguiere, uasis genus quo aqua fundebatur: ἀπὸ τοῦ χέειν, quod est fundere. Est & mēsuræ genus humidorū apud Atticos, Romanum congiū cāpiens, nēpe sex sextarios, siue cotylas Atticas duodecim.

Phialas præterea uitreas, & aureas fuisse, conijcitur ex multis autorum uariorū locis: Græci φιάλην ἢ φιάλιον uocant. Fuerit ne autē uas aquariū, an uinariū, dubiū est: poculum tamē aurcū fuisse Plinius affirmat lib. xxxiii.

C 5 Nos

Nos tamen uitreum uulgò affirmamus esse uas, uene phiole: Itali caraffam, uocant.

Armillum, inquit Varro, urceoli genus, quod armo ferebatur.

Amula, uasculum erat in quo ferebatur aqua lustralis ad expianda scelera: dictum ab amoliendis peccatis, unguenoistier. hinc amuletum, diminutiuum, remedium aduersus inuidiam & ueneficia.

Antlia, uas hauriendis aquis idoneum. Martialis lib. 1 x. Curua laboratas antlia tollit aquas. Hinc uerbum exantlare, exhaurire.

Solium, uas erat quo in thermis uel balneis lauabantur. Quod factum olim tanto sumptu refert Liuius, ut mulieres solijs argenteis uterentur.

Colum niuarium, uas erat quo aqua ex niuibus colari solebat ad delicias Romanorum, ut aestiuo tempore frigidius biberent. Martialis,

Attenuare niueis norunt & lintea nostra:

Frigidior colo non salit unda tuo.

Itaque utebantur etiam sacco niuario, qui lineus erat, ut liquidius merum potarent: quale est illud quod uocamus uene estamine. Nos hodie colo utimur ad lac colandum: & est uas ligneum quod fundum linteum habet sibi annexum: uulgus uocat ungu coulouer.

VASA OLEARIA ET

VNGVENTARIA.

Vasa olearia non solum appellabimus ea, in quibus oleum in cellis reponitur; ut cadi, urnæ, & dolia olearia:

olearia: sed etiam ea in quibus oleum consumitur in usum nostrum, ut lychni, lampades, & huiusmodi: de quibus æquum est nunc ut differamus.

Lechytus, pro ampulla olearia sumitur in sacrosanctis Bibliorum uoluminibus, nempe lib. 111. Regum. Iulius autem Pollux in sexto, λέχυτον inter uasa unguentaria annumerat. Atqui oleum inter unguenta ueteres posuere, quando nullum unguentum optimum absque oleo fieri uidemus.

Alabaſter uel alabaſtrum, uas unguentarium quod uel ex onychino marmore, uel alabaſtrite fieri solebat. Cic. lib. 11. Acad. Quæſt. Quibus etiam alabaſter plenus unguenti patere uidetur. Mart. lib. x1. Quod Cosmi redolent alabaſtra faciunt; deorum. Idem etiam onychen eodem libro pro alabaſtro poſuiſſe uidetur:

Profertur Cosmi nunc mihi ſiccus onyx.

Ampullas item conſimili ratione annumerat inter uasa unguentaria libro tertio:

Et Cosmianis ipſe fuſus ampullis.

Quarum formam deſcribit Plinius lib. 111. epiſt. Quibus non hians eſt, nec ſtatim patens exitus. Apuleius in Floridis ampullam oleariam uocat. Quod autem turgida & uentroſa fuerit, id oſtendere uidetur locus Horatij in Arte poëtica, qui ampullas & ſeſquipedalia uerba, pro turgentibus & grauibus ponit. Hinc ampullam dicimus in corpore. illam cutis prominẽtiam & inflatorem, quæ ex humore aqueo, uel etiam ſpirituſo aliquo ære incluſo inter cutem & carnem eleuari ſolet. Suetonius in Domitiano pro uafe uitreo accepiffe uidetur:

Vt non

Vt non temere, inquit, super coenam præter Martianum malum, & modicam in ampulla potiunculam sumeret.

Pyxis quoque, une boette, pro unguentario uase ligneo, & maxime buxco sumi uidetur. Nescio an pyxides sint ea uasa, quæ Plutarchus in Aristide & Alexandro τοὺς προατοῦς uocat. olei quoque & unguenti τροφῶς, liberi adolentes deferunt. Corneæ pyxididis meminit Plinius lib. x x i. cap. x x.

Concha item pro unguentario uase ab Horatio ponitur: Funde capacibus unguenta de conchis.

Lucerna, une lampe, uas in quo olcum consumimus, ut luceat, & splendorē emittat: Græci τὴν λαμπάδα, ἢ λύχνον, ἢ λύχνιον uocant. Hinc de Demosthene dictum est, eius scripta lucernā olere. Fiebant antiquitus lucernæ, quemadmodum etiam nunc apud nos, ex ære. Plin. lib. x x x = i i i i. cap. i i. Sunt ergo uasa tantum Corinthia, quæ isti elegantiores nunc æs sculpendo transferunt modo in lucernas, modo in trullas, nullo munditiarum respectu. Lucernam autem à lychno dictam contendit Seruius, unde inquit, primam breuem habet. Iuuen.

Dispositæ pinguem nebulam uomere lucernæ.

Quod autem oliuum lucernis imponere solerent antiqui, ostendit locus Horatij: -ungor oliuo.

Non quo fundatis immundus nauta lucernis.

Lychnus, idem quod lucerna, cum tamen pro candelabro accipere uideatur Vergilius primo Aeneid. Dependunt lychni laquearibus aureis.

Scirpus autē ille laneus, qui circumfusis oleo & incēsus ardet in lychno, à Græcis ἰλύχνιον appellatur, la meche,

Lychn

Lychnuchi pensiles, grans chandeliers, ou lampes qui pendent aux esglises. Plin. lib. xxxiiii. cap. iiii. Placueret & lychnuchi pensiles in delubris, arborum modo maliferentium lucentes. Erant enim maxima candelabra ex ære Corinthio, uel Aeginetico conflata: cuiusmodi hodie quoque in templis nostris uisuntur, & in aulis principum.

Candelabrum, ung chandelier, à candelarum lumine nomen impositum habet, inquit Plinius. Fiebant autem ærea candelabra etiam apud antiquos, sed Corinthio ære facta fuisse negat Plinius: quin potius Aeginetico fiebant.

VASA CULINARIA.

Superest nunc ut uasorum culinariorum species ac formas explicemus. Vasa autem culinaria, quæ & coquinaria Plinius uocat, sunt ea quibus coquina uel culina referta est: aut quæ in culina reconduntur, nempe frixoria, & ea in quibus pultem & pulmenta, atque alia id genus cibaria decoquimus in usum nostrum.

Aula siue olla, uas fictile, uel etiam æneum ad pultem & olera coquenda, quod uel pro uerbo manifestum fit. Catullus, Ipsa olera olla legit. Iuuenalis satyra xiiii. Et grandes fumabant pultibus ollæ. B.

Pultem autem (ut obiter illud dicam) uulgus uocat de la puree: pulmentum uero, du potaige: generale enim est ad multa. Caterum ab olla diminutiuum fit ollula, siue, ut antiquis placuit, aulula, ung potelet. unde Plauti comœdia nomen accepit, ut Aulularia diceretur, propter repertam à sene auri plenam aululam.

Cacabus, Græcūm est, ex Athenæo in quarto, & Aristoph

stophanis Parasito: illi enim κάρκαβος uocant: uas autem est in quo pulmentaria super ignem coquimus. B. Nomen traxisse quidam aiunt à sono, quem supra ignem positus facit. Apitius, Capita porrorum simul elixabis in caccabo nouo, ut aqua ad tertium deferueat. Fiebant autem apud antiquos etiam argentei caccabi, ut uidetur affirmare iurisconsultus.

Patinam quoque inter culinaria uasa annumerare uidetur Paulus iureconsultus: nam & escis coquendis, & etiam deferendis supra mensam seruebat, ut diximus in uasis escarijs. qui mos hodie quoque Venetijs obseruari à nobis uisus est.

Lebes, uas aeneum aptum carnibus coquendis, aut etiam alijs rebus, ung chauderon, ou une marmite. quod uas quia profundum erat, ideo curuum ab Ouidio dicitur.

-Fragilesque cadi, curuique lebetes. Idem.

Viginti fuluos operoso ex aere lebetes.

Hoc est, calatos, uel sigillatos, ut supra diximus, & operibus sculptis insignes. Verg.

Ingens argentum, Dodonaeosque lebetas. Hoc est, aere Dodonaeo conflatos, & factos. Erat autem Dodona, ciuitas Epiri, in qua conflagabatur & reperiabatur aes optimum, admodum resonans, ex quo etiam bractea aeneae fiebant: unde prouerbiū, Aere Dodonaeo loquacior.

Tripus, ung trepier, ferreum quiddam, super quo uasa igni admouebantur. Tripus autem tripodis, mensa in templo Apollinis Delphici, cui superponebantur cortinae. Plin. lib. x x x i i i. Tripodibus etiam donabantur fortes athlete, Horatius lib. i. Carm.

Donare

Donare tripodas, premia fortium Graiorum.

Sartagine[m] Græci *σπαδα καὶ σπαδίον* uocant. Nos uulgo Galli, ut opinor, la poelle, ut uocabuli Græci non leuiter pressa uestigia retinere uideamur. B. Alij patellam uocant, sed opinor, barbarè: nam patella quid sit, superius ostendimus, cum de patina ageremus. Ceterum *τήραρον* Græci pro sartagine accipere solent, nempe pro eo uase culinario, quod frixorium alij uocant: Itali una frisorsa. unde *τηραρίζω*, frigere & coquere in sartagine, ut opinor: atq; hinc etiam Galenus panes tiganitas uocat, in sartagine coctos cum caseo, oleo, et alijs admixtis, ad saporem conciliandum: qualia sunt ea, quæ à nostris coquis in conuiuiorum apparatus fieri solent, des bignetz: Itali uocant delle fritelle. unde etiam fritillæ à quibusdam Latinis enuntiantur.

Πύραρον πυρφόρον Pollux uocat, quam nos causeretam dicimus, une chaufferette. *ἀπὸ τοῦ καύμα φέρω*, hoc est, ab igne ferendo: est enim id uas in quo ignem recondimus: super quo discos escarios, & lances reponere solemus, etiam dum in mensa sunt: ut iusculum, uel etiam ipsa caro, aut siquid est aliud, calidum à nobis edatur.

Veru uel ueruculum, une broche, inter culinaria instrumenta Pollux annumerat, appellatq; *δελὸς καὶ ὀβελίον*. Vergilius,

Pars in frusta secant, uerubusq; trementiæ figunt. Plin. lib. x x x i i i. Ex eo sublata ueruculis ferreis, atque ipsa flamma conuoluitur ueruculo, ut sit modici ponderis. une brochette de fer.

Mortarium, ung mortier, uas lapideum, uel æneum,
in quo

in quo aliquid contundimus, uel ad iuscula facienda, uel ad pulmenta condienda. Id autem quo quidpiam in mortario contundimus, pistillum appellamus, ung pilon. Plautus in Aul. Cultrum, securim, pistillum, mortarium, quæ utenda uasa uicini rogant. Vnde aquam in mortario tundere, de inani & uana opera.

Pila, uas ligneum in quo antiqui frumentum contundebant & expicabant, uel etiam hordeum excorticabant ad ptisanam conficiendam. Plinius libro x v i i i. Tundatur granum eius in pila lignea. Ea nunc utuntur funarij nostri ad canabem & linum expurgandum.

Segana etiam dicitur uas in quo aliquid teritur.

Salinum, uel saliere, uasculum in quo sal reponitur ad mensæ usum, aut sacrificia. Horatius,
 Viuitur paruo bene, cui paternum
 Splendet in mensa tenui salinum. Persius,
 Purum & sine labe salinum.

Scaphis, uas culinarium Athenæo: Veneti adhuc uocant una scapha.

Scaphium, uas in quo excrementa colligebant, & corporis fecem. Iuuenalis,
 Et rude scaphium positis consumitur armis.
 Σκάφιον Pollux uocat, ubi agit de necessarijs ad secessum:
 & mulierum erat, quemadmodum lasana & uis uiro-
 rum. Horatius lasanum uocat:

Te pueri lasanum portantes, ænophorumq;
 Scaphijs autem argenteis antiqui utebantur, ut & hodie uiri Galliarum primarij: quin & aureis uasis uentris onus excipiebant, quod de Heliogabalo imperatore refertur.

fertur. Athenæus tamen in quarto, scaphium inter uasa, uel potoria, uel escaria adscribit, nisi me fallit memoria. B. Lucretius quoq; lib. v 1. pro quolibet uase lati orificij sumit.

*Et ramenta simul ferri furere intus abenis
In scaphijs. Vitru. In eoq; collocetur circiter solis occasum, scaphium æreum, aut plumbeum, aut peluis.*

Matella, uas urinarium, à Græcis ἀρήνη, unde nos uocauimus ung urinal. Iulius Pollux ἐνρηθραγ uocat.

*Martialis in secundo,
Matella curto rupta latere meiebat.*

Matellam autem crepitu digitorum poscebant ueteres, unde iocus Martialis in Paneretum. B. Matellionem Tullius in Paradoxis uocat, Quid enim censes, si L. Mummius aliquem istorum uideret, matellionem Corinthium cupidissime tractantem, &c. Matellionem Corinthium dixit, ex ære Corinthio factum. Varro, Postularet trulleum, matellionem, peluim.

Coculum M. Catoni uas est æneum aptum coctio- nibus. Plautus, Aeneis coculis excocta est mihi omnis materia. Plura, si quis inuenerit, huic ordini adscribat. Ego uerò tantum ea quæ inter legendum occurrerunt, ex bonis autoribus congesi.

V A S A V I M I N E A.

FErè opusculum clauseram, cum mihi in mentem uenit uimineorum, quæ sanè post uasa lignea exprimere fortassis commodius fuisset: sed quando etiam hic locus nos ad eorum explicationem inuitat, simul omnia

D doce

docebinus.

Vimen igitur erit omne uirgultum molle, & ad ligandum aptum : quales sunt uirgæ populi, ulmi, & betule, & sanguineorum fruticum, atque etiam coryli & salicis, quæ præcipui sunt ad uasa usus. unde lentum uimen uocauit Vergilius lib. 111. hoc est, flexile, & in quamuis partem ductile. Huiuscemodi itaque uimine fiebant uasa ad multa utilia, ut ad colligendas dapes è mensa: præterea etiam ad muliercularum linteola recondenda: quæ omnia, uasa uimine dicebantur.

Calathus, muliercularum uas fuit, in quo suos fusos, aut etiam uiolas reponere solebant. Vergilius,

— non illa colo, calathis'ue Mineruæ

Fœminea assueta manus. Idem in Bucol.

— tibi lilia plenis Ecce ferunt nymphæ calathis.

Cuius diminutiuum est calathiscus, pro eodem. Politianus in Rustico, Aut cista exportant, aut rasilibus calathiscis.

Cista autem, quantum ego conijcere possum, uimineæ etiam fuit: eratq; uas satis amplum, in quo multa asseruabant. Iuuenalis,

Iamq; uetus Græcos seruabat cista libellos.

Itali adhuc uocabulum integrum retinent. Hinc cistifer, ung porte pennier. Martialis in v.

— nupsisti Gellia cistifero.

Cistella pro eodem. Cicero tamen pro eo uase sumere uidetur, in quo suffragia colligebatur: pro Cornelio Balbo, Neque maius est legere codicem cui intercedatur, quam cistellam ipsam cum ipso intercessore deferre. Quo loco quidam corruptè, ni fallor, sitellam legunt. Cicero,
aut

aut quicumque fuerit, qui libros conscripfit ad Herennium, Saturnius, inquit, legem ferre coepit: collegæ intercedere: ille nihilominus cistellam detulit.

Canistrum seu canister, uas amplum, uiminibus contentum, in quo fructus recondabantur: atq; afferri in honorem solebant ab ipsis agricolis, seu etiam mulierculis. Ouid. lib. 111. Metamorph.

Prunæq; & in patulis redolentia mala canistris.

Sporta siue sportula, canistro non erat dissimilis: sed in alium usum: nempe eum cui nostram corbem applicare solemus, une corbeille. Sallust. in Iugurtha, Et muris canes sportis demittebant. Veneti sportulas & sportas hodie uocant, uimineæ quædam utrinque ansata & plicabilia: quales sunt ficuum calathisci, cabatz des figues, ut una manu deferri possint: quibus utuntur ad carnes & escas alias deferendas, quas è foro domum asportant.

Sportulam præterea Romani pro eo nummo accipiebant, qui togatis dabatur cum obsonio (ut inquit Suetonius) à potentioribus, ut deducerentur & reducerentur per urbem incedentes: ualebat autem centum quadrantes: quadrans uero erat qui nunc Romæ uocatur quadrin, uel quattrin. nos, ung tournoys. uide Bayfium cap. 1 x. de re uest. & Budæum in lib. de Assè. De huiuscemodi autem sportula, Iuuenalis Satyra prima, - nunc sportula primo Limine parua sedet, turbæ rapienda togatæ.

Asconius tamen, Sportæ, inquit, sportulæ, & sportellæ, nummorum sunt receptacula.

Quallus, uas uimineum per quod uinum è prælo guttatim defluit, quod etiam colum appellat Vergilius:

-tu spisso uimine quallos
 Colaq; praelorum fumosis diripe tectis.
 Picti etiamnum qualli dicuntur cistellæ in quibus mulier=
 cula fusos suos reponere solent. Pontanus,
 Vidit ea pictos melius contexere quallos.
 Picti autem dicuntur, aut quod uiminibus rubris atq;
 albis intertexti appareant: aut quod etiam iisdem uer=
 sicoloribus uiminibus quaedam ceu auium aut ferarum
 formæ depictæ uideantur, quemadmodum Venetijs quoq;
 nunc uideri solet.

Fiscina, uasculum uirgultuum, è quo lac colatur dum
 caseus imprimitur, uel esclisse: uimineum autem erat, aut
 iunco textum. Vergilius in Copa, -contextaq; cannis
 Fiscina lacte madens.

Theocritus τάλανον appellat. In eandem quoq; signifi=
 cationem ponitur fiscella. Vergilius,
 -et gracili fiscellam textit hibisco.

Hibiscum autem, ut id etiam dicamus, uocat uirgas oblon=
 gas, quæ detractis ex althæa, hoc est, bismalua, guimaue,
 folijs curuari solent, et in fiscellarum contextum appli=
 cari. Nam et hibiscum siue ebiscum, althæam appellari
 contendit Dioscorides.

Corbis, uas uimineum quo mesores utebantur. Cic. pro
 Sextio, Mesoria se corbe contextit. Propertius lib. IIII.
 Corbis in imposito pondere mesor eram. Plautus, Geri=
 tote amicis nostris aurum corbibus.

Corbis pabulatoria, in qua pabula ad equos uel ar=
 menti reponuntur. Columella, Si grano abstinemus, fron=
 dis aride corbis pabulatoria modiorum uiginti sufficit:
 quem

quemadmodum *mesorium corbem* prius dixit Cicero.

Huius diminutivum *corbula*, *une corbeille*, apud Columellam lib. xii. cap. l. & Plautum in *Aulularia*. Varro quoque de re rust. lib. i. cap. xv. Cogit aliquot *corbula* *uuarum*, & frondem iucundissimam ministrat ouibus. *Quinetiam*, *corbula* *Amerinas* dixit Cato, ex *salice Amerina contextas*: iuxta enim *Ameriam Umbriae urbem salices praestantissimae crescere solebant*.

Panarium, *uas uimineum*, quo *panes* deferuntur ad mensam, qui mos adhuc hodie in plerisque Italiae locis perdurat. Statius,

Hi panaria, candidasque mappas
Subnectant, epulasque lautiores.

Suetonius in *Caligula*, Sparsit & missilia uariarum rerum, & panaria cum obsonio uiritim diuisit.

Panariolum pro eodem. Martialis,
Cum panariolis tribus redisti.

Vannus, *foemininum*, *uas latum in conchae formam contextum*, quo *frumenti & auenae paleae* expurgantur. *Columella*, *ipse autem spicae melius fustibus tunduntur*, *vannis* expurgantur. nonnulli *cribrum cereale* uocant.

Cophinus, quem *Graeci κόφινον* dicunt, nos ung *cophin* (*Priscianus corbem interpretatur*) à *leuitate* dictus est: significatque apud nos, tum *uas ipsum uimineum*, tum etiam *mensuram ipsam uel frumenti, uel auenae, aut alterius rei*. *Iuuenalis Saty. v. 1.*

Cum dedit ille locum *cophino*, *foenoque relicto*. *Columella* lib. x. cap. i. Confecta bruma stercorata terram inditam *cophinis* obserat.

D. 3 *Cumera*

Cumera (inquit Acron) uas ingens uimineum uel fistile, in quo frumenta conduntur. Modo dicitur uas quod capit quinque uel sex modios, quod lingua Sabina trimodium uocatur. Horat. in Serm.

Cur tua plus cumeris laudes granaria nostris.

Cumerum (inquit Festus) uas nuptiale, à cumerarum similitudine, quæ sunt palma uel sparto ad usum popularem.

Infinita penè alia sunt uasculorum genera, quæ hic à nobis non enumerantur hoc loco: neque enim, ut uerum fateamur, nobis Latina omnia nomina, nedum Græca ipsa uocabula sunt usque adeo comperta, ut de ijs statuere quidquam possimus. Sed neque id quidem uelimus Lector, ut quæcunque præter Baysij aut Budæi iudicium à nobis posita sunt, ea omnia arcana esse

credas, nisi tibi exempla faciant satis.

quod si id quidem minus

fecerint, nihil est in

hoc libello, quod

non tuo et

erudi-

torum omnium iudicio

subiaceat.

INDEX LATINARVM ET
Gallicarum dictionum, quæ in hoc libello
passim conspersæ & declara=
tæ inueniuntur.

A		B	
A Es Aegineticum	13	Basin a lauer les mains	40
Acneum	39	Basin a lauer les piedz	40
Ahena	13	Benoistier	ibidem
Ahenum	39	Betula	17
Ahenulum	ibidem	Bignetz	47
Alabaster	43	Boesseau	36
Alabastrites lapis	22	Boette	44
Alabstre	ibidem	Bouveau	17
Amphicypellum	31	Bouteille	32
Amphithetum	30	Bractearij	6
Ex Amphitheto bibisti		Broche	47
ibidem		Brochus	33
Amphora	34	Buffet	6
Ampullæ	43	Burin	7
Amula	42		
Antlia	ibidem	C	
Armillæ	ibidem	Cabatx de figues	51
Artolagani	25	Caccabus	45
Asyntheta	19	Cadus	33
Asiettes	26	Celata uasa	7
Aualler	5	Celum	7
Aula	45	Calathus	31.50
Auræ crustæ	10	Calathiscus	50
Aureus guttus	9	Calathisci ficuum	51
		D	Calice

Calice	29	Cistifer	ibidem
Calices fictiles	ibidem	Clare	23
Calices uitrei	19	Coculum	49
Calix	29	Colum niuarium	42
Calpis	40	Concha	44
Candelabrum	45	Congius	33
Canister	31	Conuiuialia uasa	9
Canistrum	ibidem	Cophin	33
Cantharus	31	Cophinus	ibidem
Capedines	30	Coquemart	39
Capeduncula	ibidem	Corbeille	31.53
Caque	33	Corbis	32
Carchesium	30	Corbula	33
Cassiterina uasa	16	Aes Corinthium	13
Cassiteron	ibidem	Coulouer	42
Catinus	24	Coupe	28
Chandelier	45	Coupe d'argent	12
Chauderon	13	Coupe dor	9
Chaufeurette	47	Crater	32
Cheopina	37	Craterra	40
Choenix	36	Cruche	39
Chopine	37	Cruche de beauuais	32
Chrysendeta	11	Crusta	10
Chus	41	Crustata uasa	10
Ciborium	38	Crustularij	10
Cirnea	33	Crystallum	19
Cissimbium	18	Culeus	36
Cista	50	Culigna	32
Cistella	ibidem	Cululli	30
		Cumera	

<i>Cumera</i>	54	<i>Entree de table</i>	23
<i>Cupa</i>	21.35	<i>Esclisse</i>	52
<i>Cuprum</i>	14	<i>Escuelle</i>	27
<i>Cuue</i>	35	<i>Esguiere</i>	41
<i>Cyathisso</i>	28	<i>Estamine</i>	42
<i>Cyathus</i>	28	<i>Exantlare</i>	42
<i>Cybiium</i>	35		
<i>Cylindri</i>	31	F	
<i>Cymbia</i>	31	<i>Fagus</i>	17
<i>Cymbium</i>	31	<i>Ferculum</i>	25
<i>Cypellum</i>	22	<i>Fictilia</i>	22
<i>Cyphus</i>	28	<i>Fidelia</i>	37
<i>Aes Cyprium</i>	14	<i>Fillette</i>	<i>ibidem</i>
		<i>Fiscina</i>	52
D		<i>Frixorium</i>	47
<i>Deliaca supellex</i>	14		
<i>Aes Deliacum</i>	13	G	
<i>Demy boesseau</i>	36	<i>Gabate</i>	27
<i>Demy festier</i>	37	<i>Gasteaulx fueilletex</i>	24
<i>Diota</i>	38	<i>Goutteron</i>	40
<i>Discus</i>	26	<i>Guttus</i>	38
<i>ere Dodonæo loquacior</i>	43		
<i>Dolia</i>	35	H	
<i>Dolia picata</i>	<i>ibidem</i>	<i>Hanap</i>	32
<i>Dolia uentrosa</i>	<i>ibidem</i>	<i>Haurire</i>	5.9
		<i>Hemixestes</i>	37
E		<i>Hibiscum</i>	52
<i>Effictores</i>	22	<i>Humer</i>	5
<i>Efformatores</i>	<i>ibidem</i>	<i>Hydria</i>	39
<i>Ellychnion</i>	44	<i>Hydriæ argenteæ</i>	10
<i>Emblema</i>	10		
		I	
		<i>Inauratores</i>	6
		D 5	
		<i>Incru</i>	

Incrustare	11	Mistarius	41
Incrustata uasa	10	Modius	36
L		Modiolus	30
Labra ahena	14	Mortaria lapidea	22
Labra lupinaria	21	Mortarium	48
Labrum	ibidem	Mortier	ibidem
Lagena	32	Mortier de cuyure	ibidem
Lampe	44	Murrhinum	20
Lanx	14	Murrhina pocula	ibidem
Lanx argentea	13	Murrhina uasa	ibidem
Lances chrysendetæ	11.24	Muy	36
Lebes	46	O	
Lechytus	43	Obsonator	25
Linter	35	Obsonium	ibidem
Lucanica	24	Oenophorum	34
Lucerna	44	Olla	45
Lychnus	44	Olla iuscularie	16
Lychnuchi	45	Ollula	45
M		Olea	24
Magis, magidis	25	Oliues	24
Maiorica	23	Onyx	21
Malluuium	40	Orbateurs	6
Marmite	43	Orbes	26
Matella	49	Orca	38
Matellio	ibidem	P	
La Meche	44	Panarium	53
Medimnus	36	Panes tiganitæ	47
Mentor	7	Paramentum	10
Menasge darain	14	Paropsis	26
		Patello	

<i>Patella</i>	26.47	<i>Potz a soupe</i>	16
<i>Patera</i>	29	<i>Potz de beauvais</i>	23
<i>Patera aurea</i>	9	<i>Potz de terre</i>	22
<i>Patina</i>	25.43	<i>Promulsis</i>	23
<i>Peluis</i>	40	<i>Pulmentarium</i>	46
<i>Pelluuium</i>	ibidem	<i>Puls</i>	45
<i>Phiala</i>	41	<i>Puree</i>	46
<i>Phiole</i>	42	<i>Pyxis</i>	44
<i>Pila</i>	48		
<i>Pilon</i>	ibidem	Q	
<i>Pincernæ</i>	28	<i>Quadræ</i>	26
<i>Pinta</i>	37	<i>Quadrantal</i>	35
<i>Pinte</i>	ibidem	<i>Quallus</i>	51
<i>Pippe</i>	36	<i>Quartarium</i>	37
<i>Pistillum</i>	48	<i>Quarte</i>	ibidem
<i>Pityna</i>	37	R	
<i>Plat</i>	24	<i>Repositoria argentata</i>	13
<i>Plat creux</i>	22	<i>Rudia uasa</i>	12
<i>Plat d'argent</i>	12	S	
<i>Poelle</i>	47	<i>Saliere</i>	48
<i>Pocula</i>	27	<i>Salinum</i>	ibidem
<i>Poculum aureum</i>	9	<i>Sartago</i>	47
<i>Pollubrum</i>	41	<i>Scaphia argentea</i>	13
<i>Porte pennier</i>	50	<i>Scaphis</i>	48
<i>Pot de cuyure</i>	14	<i>Scaphium</i>	ibidem, 49
<i>Pot de trois chopines</i>	37	<i>Scutula</i>	27
<i>Potaige</i>	45	<i>Scyphus</i>	28
<i>Potelet</i>	ibidem	<i>Scyphus argenteus</i>	12
<i>Potiers de terre</i>	22	<i>Scyphi sigillati</i>	11
		<i>Segana</i>	48
			Semis,

<i>Semis, semifis</i>	37	<i>Trulleum</i>	<i>ibidem</i>
<i>Serie</i>	38	F	V
<i>Sestier de uin</i>	33	<i>Vannus</i>	53
<i>Sextarium</i>	<i>ibidem</i>	<i>Vaisseau</i>	5
<i>Sigilla</i>	11	<i>Vaisseaulx de bois</i>	17
<i>Sigillata uasa</i>	<i>ibidem</i>	<i>Vaisseaulx de fonte</i>	15
<i>Signa Corinthia</i>	<i>ibidem</i>	<i>Vaisseaulx entaillez</i>	10
<i>Solium</i>	21.42	<i>Vaisseaulx ouurez</i>	7
<i>Solium argenteum</i>	12	<i>Vaiselle darain</i>	13
<i>Species aris</i>	13	<i>Vaiselle dargent</i>	12
<i>Sporta</i>	51	<i>Vaiselle destain</i>	15
<i>Stannum</i>	16	<i>Vaisselet</i>	6
<i>Suturnium</i>	40	<i>Vas</i>	5
<i>Sympullum</i>	30	<i>Vas cuprcum</i>	14
		<i>Vas unguentarium</i>	22
T		<i>Vasa ærea</i>	13
<i>Taillouers</i>	26	<i>Vasa ænea</i>	<i>ibidem</i>
<i>Tasse</i>	29	<i>Vasa athena</i>	<i>ibidem</i>
<i>Tasse dor</i>	9	<i>Vasa alabastrina</i>	22
<i>Tertiarium</i>	37	<i>Vasa αὐτάλυφα</i>	11
<i>Tinne</i>	21	<i>Vasa aquaria</i>	39
<i>Tinne de cuyure</i>	14	<i>Vasa Aretina</i>	23
<i>Toreumata</i>	7	<i>Vasa argentea</i>	12
<i>Toreutice</i>	7	<i>Vasa aurea</i>	8.9
<i>Tornatile buxum</i>	17	<i>Vasa Bellouaca</i>	23
<i>Tornus</i>	7	<i>Vasa betulina</i>	17
<i>Tournouer</i>	7	<i>Vasa celata</i>	10
<i>Trepier</i>	46	<i>Vasa conflatilia</i>	15
<i>Tripus, Tripus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Vasa coquinaria</i>	13
<i>Trulla</i>	4	<i>Vasa</i>	

<i>Vasa Corinthia</i>	11	<i>Vasa uiminea</i>	49
<i>Vasa crystallina</i>	18.19	<i>Vasa uinaria</i>	32
<i>Vasa culinaria</i>	45	<i>Vasa uitrea</i>	18
<i>Vasa Deliaca</i>	13	<i>Vasorum appellationes ua</i>	
<i>Vasa escaria</i>	23	<i>rie</i>	8
<i>Vasa fictilia</i>	22	<i>Vasarium</i>	6
<i>Vasa hederacea</i>	18	<i>Vascularius</i>	6
<i>Vasa lapidea</i>	21	<i>Vasculum</i>	6
<i>Vasa lignea</i>	17	<i>Veru</i>	47
<i>Vasa murrhina</i>	20	<i>Veruculum</i>	<i>ibidem</i>
<i>Vasa olearia</i>	42	<i>Vimen</i>	50
<i>Vasa plumbea</i>	16	<i>Vitra filicea</i>	18
<i>Vasa potoria</i>	18.19	<i>Vrceus</i>	39
<i>Vasa promulsidiaria</i>	23	<i>Vrceolus</i>	39
<i>Vasa pura</i>	11	<i>Vrinal</i>	49
<i>Vasa Samia</i>	23	<i>Vrna</i>	34
<i>Vasa stannea</i>	15		

FINIS

LVGDVNI APVD SEBA=
STIANVM GRYPHIVM,
ANNO M.D. XXXIX.

